

การศึกษาการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันในภาษาไทย

นางสาวจิรรัตน์ เพชรรัตนโมรา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0709-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I ๒๐๔ ๒๙๖๘X 3 1 S.A. 2546

A STUDY OF MAKING APOLOGIES IN THAI BY SPEAKERS OF DIFFERENT SOCIAL STATUS

Miss Jeerarat Patcharatmora

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0709-6

จิรรัตน์ เพชรรัตนโมรา : การศึกษาการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันในภาษาไทย.
(A STUDY OF MAKING APOLOGIES IN THAI BY SPEAKERS OF DIFFERENT SOCIAL
STATUS) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 281 หน้า. ISBN 974-17-0709-6.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพต่างกันในประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน กับน้ำหนักความผิด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการตอบแบบสอบถาม ของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าได้แก่ ครู หัวหน้า และ พระภิกษุ จำนวน 100 คน และผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ได้แก่ นักเรียน ลูกน้อง และฆราวาส จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการขอโทษทั้งสิ้น 5 กลวิธี ได้แก่ การกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ การยอมรับผิด การกล่าวแก้ตัว การเสนอขอใช้ และ การแสดงความใส่ใจผู้ฟัง และพบว่าสถานภาพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการขอโทษ พบว่าผู้ที่มีสถานภาพต่างกันมีโอกาสที่จะกล่าวขอโทษไม่เท่ากัน กล่าวคือผู้มีสถานภาพสูงกว่ากล่าวขอโทษน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า นอกจากนี้พบว่าผู้พูดที่มีสถานภาพต่างกันนิยมใช้กลวิธีการขอโทษที่ต่างกัน ผู้มีสถานภาพสูงกว่านิยมใช้กลวิธีการกล่าวแก้ตัว มากกว่า การยอมรับผิด ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่านิยมใช้กลวิธี การยอมรับผิดมากกว่าการกล่าวแก้ตัว

นอกจากนี้ยังพบว่า น้ำหนักความผิดมีความสัมพันธ์กับโอกาสที่ผู้ที่มีสถานภาพต่างกันจะกล่าวขอโทษหรือไม่ขอโทษ กล่าวคือ เมื่อกระทำความผิดที่มีน้ำหนักความผิดมาก ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าจะยิ่งกล่าวขอโทษมากขึ้น ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่ากลับกล่าวขอโทษน้อยลง นอกจากนี้พบว่า น้ำหนักความผิดมีความสัมพันธ์กับร้อยละการปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพต่างกัน กล่าวคือเมื่อกระทำความผิดที่มีน้ำหนักความผิดมาก ทั้งสองกลุ่ม จะใช้กลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ และ การเสนอขอใช้น้อยลง แต่จะใช้กลวิธีการยอมรับผิด และการแสดงความใส่ใจผู้ฟัง มากขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าแม้จะเป็นความผิดที่มีน้ำหนักความผิดมาก ผู้มีสถานภาพสูงกว่าก็คำนึงถึงหน้าของตนมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า เห็นได้จากผู้มีสถานภาพสูงกว่าจะใช้กลวิธีการกล่าวแก้ตัวมากขึ้น ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าใช้น้อยลง

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4180115922 : MAJOR THAI

KEY WORD : APOLOGIZING / PRAGMATICS / SPEECH ACT / THAI

JEERARAT PATCHARATMORA : A STUDY OF MAKING APOLOGIES IN THAI BY
SPEAKERS OF DIFFERENT SOCIAL STATUS. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.NATTHAPORN
PANPOTHONG, Ph.D. 281 pp. ISBN 974-17-0709-6.

The aim of the present study is to investigate how Thai speakers of different social status perform an act of apologizing. The data is elicited by a discourse completion test (DCT) .The informants are classified into two social status groups the higher and the lower status groups. The 100 informants of the higher status are teachers, section-chiefs of a company and Buddhist monks whereas the 100 informants of the lower status are students, company staffs and members of Buddhist laity.

It is found that the informants who choose to apologize adopt 5 strategies. That is, using an explicit expression of apology, accepting s/he has offended the hearer, giving an excuse, offering to pay back, and showing s/he is caring. The study also reveals that social status is a crucial factor in performing apology in Thai. Informants of the higher status choose not to apologize more frequently than informants of lower status. Besides, the two groups of informants appear to prefer different strategies. That is, while informants of higher status prefer giving an excuse, informants of lower status prefer the strategy of accepting that they have done wrong.

It is also found the weightiness of the offense plays a significant role in determining whether or not the speaker will perform the act of apology and in strategy selection. Informants of low status perform the act of apology more often when the offense is considered to be severe. Informants of higher status, on the other hand, apologize less often in cases where the offense is severe. For those who decide to apologize, both the higher and the lower status appear to prefer using an explicit expression of apology and offering to pay back when the offense is brutal. However, the higher status seem to adopt the strategy of giving an excuse more often than the lower status. This indicates that face-saving is more weighty to the higher status.

Department Thai
Field of study Thai
Academic year 2001

Student's signature *Jeerat Patcharatmora*
Advisor's signature *Natthaporn Panporthong*
Co-advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ถ้าผู้วิจัยไม่ได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้สละเวลาอันมีค่า ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยมาด้วยดีตลอด อีกทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ และ อาจารย์ จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทความรู้ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา และหน้าที่การงานสืบไป

ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คุณอาทิตย์ เพชรรัตนโมรา ผู้เป็นมารดา ซึ่งเป็นแรงใจอันสำคัญยิ่ง ตลอดจนขอขอบคุณ น้องทุกคน ที่ห่วงใยและให้กำลังใจ จนสำเร็จการศึกษา

ในการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับความช่วยเหลือจาก นางสาวธันยธรณ์ ศรีเงิน ลูกศิษย์ และผู้ช่วยคนสำคัญที่ได้อุทิศเวลา ช่วยเหลือในการพิมพ์และจัดรูปแบบวิทยานิพนธ์ ด้วยความเอาใจใส่ ตลอดจนครอบครัว ศรีเงิน ที่เป็นกำลังใจและดูแลผู้วิจัยเสมือนหนึ่งเป็นคนใน ครอบครัว จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานแผนกวิชาภาษาไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯทุกท่าน ที่ได้เสียสละแบกรับภาระงานในขณะที่ผู้วิจัยลาศึกษาต่อ

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ นิสิต ภาควิชาภาษาไทยทุกคน ที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.7.1 ขั้นตอนในการวิจัย.....	8
1.7.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	8
1.7.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	10
1.7.4 การจัดระเบียบข้อมูล.....	14
1.7.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	16
2 การขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	21
2.1 การประเมิณน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	21
2.2 การขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	23
2.3 การไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	24
2.3.1 การไม่พูด (ทำเฉย ๆ).....	24
2.3.2 การไม่พูดแต่ทำอย่างอื่น.....	25
2.3.3 การแสดงวัจนกรรมอื่น.....	29
2.3.4 การปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	34

บทที่	หน้า
2.4 กลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	35
2.4.1 ชนิดของกลวิธีการขอโทษ.....	35
2.4.2 การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	59
2.4.2.1 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของ ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	59
2.4.2.2 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาใน การขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า ..	61
2.4.2.3 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิดของผู้ที่มี สถานภาพสูงกว่า ..	62
2.4.2.4 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจงของผู้ที่มี สถานภาพสูงกว่า ..	64
2.4.2.5 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอข้อใช้ของผู้ที่มี สถานภาพสูงกว่า ..	65
2.4.2.6 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีขึ้น ของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	67
3 การขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ..	70
3.1 การประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ..	70
3.2 การขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ..	72
3.3 การไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	73
3.3.1 การไม่พูด (ทำเฉย ๆ).....	73
3.3.2 การไม่พูดแต่ทำอย่างอื่น.....	73
3.3.3 การแสดงวัจนกรรมอื่น.....	77
3.3.4 การปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	78
3.4 กลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	79
3.4.1 ชนิดของกลวิธีการขอโทษ.....	79
3.4.2 การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	98
3.4.2.1 เพอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของ ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	98

บทที่	หน้า	
3.4.2.2	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	100
3.4.2.3	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิดของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	102
3.4.2.4	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจงของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	103
3.4.2.5	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอชดใช้ของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	105
3.4.2.6	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีขึ้นของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	106
4	การเปรียบเทียบการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	109
4.1	การเปรียบเทียบการประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	109
4.2	การเปรียบเทียบการขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	113
4.3	การเปรียบเทียบการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	114
4.3.1	การไม่พูดแต่ทำอย่างอื่น.....	114
4.3.2	การแสดงวัจนกรรมอื่น.....	114
4.3.3	การเปรียบเทียบการปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	116
4.4	การเปรียบเทียบกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	117
4.4.1	การเปรียบเทียบชนิดของกลวิธีการขอโทษ.....	117
4.4.2	การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	120
4.4.2.1	การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการกล่าวขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	120
4.4.2.2	การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ	122
4.4.2.3	การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิด	123
4.4.2.4	การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจง.....	125

บทที่	หน้า
4.4.2.5 การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการเสนอข้อโต้แย้ง	127
4.4.2.6 การเปรียบเทียบการปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟัง รู้สึกดีขึ้น.....	128
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	131
5.1 สรุปและอภิปรายผล.....	131
5.2 ข้อเสนอแนะ	133
รายการอ้างอิง	136
ภาคผนวก	139
ภาคผนวก ก	139
ภาคผนวก ข	200
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	281

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	22
2 เพอร์เซ็นต์การปรากฏการขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	23
3 การแสดงวัจนกรรมอื่นของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	30
4 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	34
5 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	59
6 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษของผู้ที่มี สถานภาพสูงกว่า.....	61
7 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า.....	62
8 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจงของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	64
9 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอข้อดีใช้ของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า	66
10 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีขึ้นของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า...	67
11 การประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	71
12 เพอร์เซ็นต์การปรากฏการขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	72
13 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	78
14 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	98
15 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษของผู้ที่มี สถานภาพต่ำกว่า	100
16 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิดของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	102
17 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจงของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า.....	103
18 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอข้อดีใช้ของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า	105
19 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีขึ้นของผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า..	106
20 การประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	110
21 การประเมินน้ำหนักความผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	111
22 เพอร์เซ็นต์การปรากฏการขอโทษและไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	113
23 การแสดงวัจนกรรมอื่นของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	115
24 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของการไม่ขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	116
25 ชนิดของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	117
26 เพอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า..	120

ตารางที่	หน้า	
27	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	122
28	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิดของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	124
29	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวชี้แจงของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	125
30	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอข้อใช้ของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า	127
31	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของกลวิธีการทำให้ผู้ฟังรู้สึกดีขึ้นของผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและต่ำกว่า.....	128